

Pracovní skupina pro
MÉDIA

Členové pracovní skupiny vnímají v oblasti nezávislosti médií jako zásadní napětí mezi některými politickými představiteli a Českou televizí a obecně snahu politiků o vliv na obsah médií veřejné služby. Ta se projevuje především ve volbách do kontrolních orgánů a při schvalování výročních zpráv, kdy jde zatím spíše o rétorické boje, než praktické dopady do fungování médií. Ve sféře soukromých médií hraje pak velkou roli oligarchizace, ať už jde o rozšiřování mediálního impéria premiéra Babiše nebo o akvizice investiční skupiny PPF Petra Kellnera. Při výhledu do budoucna experti zdůrazňují, že na média brzy dopadne ekonomická recese vlivem pandemie. Řešení bude vyžadovat podporu - a je pak otázkou, zda od státu nebo od občanské společnosti.

Za Fórum expertů

Jan Motal

Václav Štětka

Tomáš Urban

Oldřich Vágner

1) Události (včetně legislativních změn), které se týkají sledované oblasti a jsou z hlediska jejího fungování zásadní

Za nejvýznamnější událost dopadající na veřejnoprávní média, považují členové pracovní skupiny několikrát odkládané schvalování výročních zpráv České televize na podzim 2019. Hrozilo být příležitostí kritiků veřejnoprávní televize zaútočit na její vedení, ale nakonec zůstalo jen u odkladů a rétoriky. Zprávy za roky 2016 a 2017 byly Sněmovnou schváleny, zprávy za rok 2018 byly volebním výborem doporučeny ke schválení.

Další dvě výrazné události v oblasti veřejnoprávních médií pak směřují k legislativním změnám. Diskuse o hospodaření České televize, která vyústila v odmítnutí schválení rozpočtu Radou ČT, otevřela otázku, který orgán by měl hospodaření schvalovat.¹ Poslanci napříč Sněmovnou se shodují, že by kontrolu hospodaření mohl provádět NKÚ [1]. Předseda RRTV Vadim Petrov spolu s Barborou Kořanovou (ANO), místopředsedkyní Volebního výboru, uspořádali seminář “Média a role státu při jejich kontrole”, který měl otevřít iniciativu změny mediální koncepce státu. Zatím není jasné, jakým směrem se má navrhovaná změna ubírat. Barbora Kořanová i Vadim Petrov se k tomu několikrát vrátili ve svých rozhovorech do médií, chystají další seminář, ale bližší kontury tento plán nejspíš zatím nemá. [2]

Experti pracovní skupiny upozorňují i zásadní událost v soukromých médiích. Vstupem investiční skupiny PPF do TV NOVA získává Petr Kellner další nástroj, jímž může potenciálně prosazovat svoje zájmy – TV Nova je nejsilnější českou televizní stanicí, která přímo soutěží s ČT o pozornost diváků. [7] Obecně se tedy prohlubuje propojenost českých médií s českým byznysem a domácími politickými zájmy a zvyšuje se riziko ovlivňování obsahů médií vlastníky.

„Média se postupně oligarchizují a velká část mediálního trhu je zprostředkovaně vlastněná premiérem země. Střet zájmů je přitom okázale přehlížen a vydavatelství je rozšiřováno o další akvizice.“ (Tomáš Urban)

2) Případné zásahy do sledované oblasti, které by mohly ohrozit základní demokratické a právní principy či jinou součást ústavního pořádku ČR

S ohledem na to, že média fungují jako nezastupitelný nástroj kontroly státní moci a dodržování demokratických principů, se dají výraznější pokusy o zásah do jejich nezávislého fungování kvalifikovat jako ohrožení těchto demokratických principů. Členové pracovní skupiny mezi nejvýraznější pokusy zasáhnout do fungování veřejnoprávních médií za sledované období řadí:

- několikáté odložení hlasování o výročních zprávách (nakonec k němu po velkém tlaku veřejnosti došlo), včetně otevřených výzev politiků k odvolání ředitele ČT
 - volbu do rady ČTK podle politického klíče
 - snahu prezidenta republiky doporučovat poslancům, jak mají svým hlasováním vyvolat změnu systému financování médií veřejné služby, které by ve výsledku vedlo k jeho závislosti na tom, kdo platí jeho provoz

¹ Rada ČT není složena z ekonomů, ale přesto je to právě ona, kdo předkládá Sněmovně zprávy o činnosti a hospodaření.

- návrh na zrušení povinnosti platit koncesionářské poplatky pro část veřejnosti vyslovil i premiér

Ve Sněmovně se během daného období vyskytly další iniciativy s potenciálem na vytváření tlaku na novináře a omezování jejich svobody, včetně návrhu KSČM na novelu o střetu zájmů, podle které by novináři z veřejnoprávních médií měli veřejně dokládat svá majetková přiznání. [8]

Výraznou roli v českém mediální scéně hraje střet zájmů premiéra vlastnického nejsilnějšího rádiového či třetinu časopiseckého trhu.

3) Trendy a predikce v rámci sledované oblasti

PV českém prostředí se sice daří nezávislým médiím i díky podpoře Nadačního fondu nezávislé žurnalistiky či soukromých dárců přes různé crowdfundingové kampaně, ale obecně lze konstatovat, že českou mediální scénu svírá v rukou malá skupina ekonomicky a tedy i politicky ambiciózních domácích majitelů. Budou pravděpodobně předloženy legislativní návrhy týkající se médií veřejné služby (může se tak stát např. otevřením otázky poplatků, jež bude muset vzhledem k neutěšené finanční situaci ČT přijít) a v takovém případě může dojít k vážnému ohrožení hodnot médií veřejné služby partikulárními politickými, ale i ekonomickými zájmy.

První pololetí roku 2020 je ve znamení voleb. V březnu vypršel mandát 6 členů Rady ČT, v dubnu 2 členům Rady ČRo. Obsazení uvolněných míst bude klíčové pro další fungování Rady ČT, a tedy i samotné televize. Volby do rad vytvářejí nátlakový nástroj části politického spektra, jíž jsou nezávislá média nepříjemná.²

Zároveň aktuální pandemie viru COVID-19 do značné míry přepisuje predikce vývoje v mediální oblasti učiněné před březnem 2020. Situaci na mediálním trhu začne v následujícím půlroce nepochybně ovlivňovat rychle nastupující ekonomická recese, která s sebou nejspíše přinese pokles výdajů na reklamu a propad finančních příjmů řady mediálních domů, zejména soukromých. Ty pak mohou sáhnout k omezování produkce či propouštění novinářů (zejména v lokálních médiích); černý scénář může vést ke konci některých značek či titulů (zvláště těch tištěných), případně k další konsolidaci trhu. Všechny tyto trendy s sebou nesou významné riziko pro omezování mediální plurality a pro schopnost médií dostát své roli hlídacím psa demokracie.

4) Příležitosti ke zlepšení. Příklady dobré praxe v zahraničí, kterými bychom se mohli inspirovat. Doporučení (zejména legislativní či exekutivní povahy) ke zlepšení fungování dané oblasti.

Zatímco v hodnocení aktuálního stavu a trendů se členové pracovní skupiny vesměs shodují, v doporučeních ke zlepšování mediální oblasti, už jsou jejich názory spíše odlišné. Shoda panuje na tom, že média veřejné služby potřebují být ekonomicky nezávislá a proces volby do rad zasluhuje revizi, zatím se nepodařilo odstranit problém s politickou agendou, kterou si kandidáti s sebou nesou. V obou případech by mělo jít o legislativní změny.

² Mediální monitoring k volbám do rad, stejně jako medailonky kandidátů a další podrobnosti k volbám jsou k dohledání na <http://www.medialnirady.cz/>. Tento web vznikl jako součást veřejné kampaně připravené Nadačním fondem pro nezávislá média ve spolupráci s Rekonstrukcí státu, Sdružením pro média a demokracii a dalšími NNO.

„Niméně zde je problém, že v takovém případě může nastat i nepříjemná situace, kdy se otevření tohoto problému stane nástrojem pro politické ovládnutí médií veřejné služby.“ (Jan Motal)

Pokud jde o aktuální dopady pandemie a nastupující ekonomické krize na přežití zpravodajských médií, lze se inspirovat v Dánsku - dánský parlament odhlasoval nouzový balíček pro nezávislá zpravodajská média, který má za cíl pokrýt výpadek reklamních příjmů od března do června. [9] Experti však nejsou za jedno v tom, zda finanční pomoc od státu bude zajistitelná bez zásahu do nezávislosti. Korektní průběh schvalování je představitelný jen v případě, že by byl maximálně transparentní a bez politických motivací při výběru podpořených médií. Zlepšení by ale mělo přijít především ze strany občanské společnosti, která by měla vygenerovat dostatek možností financování a podpory nezávislých médií. Dále je třeba aktivizace ze strany novinářů samotných, kteří by neměli přijímat úkoly neslučitelné s jejich profesní důstojností. Do budoucna je nezbytné, aby v Česku byla dostatečně silná a uznávaná oborová organizace, která požívá důvěry – tuto roli Syndikát novinářů nyní neplní.

Rozhodně je však potřeba zvyšovat informovanost o fungování systému vzájemné demokratické kontroly mezi státem, médii a veřejností čili pracovat na osvětě poslanců i široké veřejnosti - prostřednictvím osobních konzultací a mediálních výstupů.

Vybraná doplňující vyjádření členů pracovní skupiny

„Obecně lze konstatovat, že česká politická reprezentace neodráží adekvátně důvěru občanů v ČT (ta je vysoká) a rozdmýchává útoky na ČT proto, že jim televize nastavuje alespoň částečně kritické zrcadlo (především v publicistice).“ (Jan Motal)

„Snahy o omezování politické nezávislosti veřejnoprávních médií budou paralelně nepochybně dále pokračovat, především prostřednictvím voleb členů kontrolních orgánů (Rada České televize a Rada Českého rozhlasu).“ (Václav Štětka)

„Vedení Českého rozhlasu dostatečně nehájí integritu a nezávislost vlastních redaktorů a dalších pracovníků proti kritice politiků (na jedné straně kritizuje za nevyváženost investigativního reportéra Kroupu v kauze Agrofert, na druhé straně se zastává moderátora Veselého, jehož rozhovor s premiérem byl za neschopnost reagovat a klást kritické dotazy negativně hodnocen i Radou pro rozhlasové a televizní vysílání). Výměna na šéfredaktorském postu stanice Vltava či neschopnost domluvit se s autory dokumentárního cyklu Matematika zločinu pak ukazují, že místo kvality upřednostňuje loajalitu za cenu nižší profesní erudice a umělecké svébytnosti.

V radě ČRo působí aktivisté publikující v dezinformačních médiích, kteří potlačují názorovou pluralitu, na akce pro veřejnost nezvou odborníky či akademické pracovníky, ale osobnosti, které se v daných oblastech neorientují a zastupující jednu část názorové spektra.“ (Tomáš Urban)

„Česká mediální legislativa není asi nastavena špatně - ale je tu zvykem nehledět na zákony a dávat přednost politickým dohodám. Samozřejmě i samotné zákony by zasloužily upravit (např. v oblasti financování a kontroly financování médií).“ (Oldřich Vágnér)

Přehled mediálních výstupů k dané oblasti

- [1] Aktuálně.cz: Poslanci chtějí poslat NKÚ na ČT a rozhlas. Musí se změnit ústava, upozorňuje úřad
<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/poslanci-chteji-poslat-nku-na-ct-a-rozhlas/r~94e99a96ffbf11e9926e0cc47ab5f122/>
- [2] Česká média: Barbora Kořanová: ZMĚNY V MEDIÁLNÍ LEGISLATIVĚ JSOU ŽÁDOUCÍ
<http://www.ceskamedia.cz/clanek/218314/barbora-koranova-zmeny-v-medialni-legislative-jsou-zadouci-2>
- [3] Neviditelný pes: Česká televize, trn v oku některých politiků
https://neviditelnypes.lidovky.cz/spolecnost/media-ceska-televize-trn-v-oku-nekterych-politiku.A191002_205311_p_spolecnost_wag
- [4] Lupa.cz: Babiš připouští debatu o zrušení televizních poplatků pro důchodce
<https://www.lupa.cz/aktuality/babis-pripousti-debatu-o-zruseni-televiznich-poplatku-pro-duchodce/>
- [5] Médiař.cz: Sněmovna zase neprojednala výroční zprávy ČT
<https://www.mediar.cz/snemovna-zase-neprojednala-vyrocní-zpravy-ct/>
- [6] iRozhlas.cz: Poslanci schválili výroční zprávy České televize za rok 2016, mají projednat i ty novější
https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vyrocní-zprava-ceske-televize-za-rok-2016-poslanci-schvalili_1910241423_pak
- [7] Aktuálně.cz: Akcionáři CME schválili převzetí TV Nova miliardářem Kellnerem. Zaplatí 48 miliard
<https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/tv-nova-prevezme-ppf-miliardare-kellnera-transakci-za-48-mil/r~1983b7ac597d11eab408ac1f6b220ee8/>
- [8] iDnes.cz: Komunisté navrhli majetková přiznání pro novináře České televize i rozhlasu
https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/kscm-majetkova-priznani-ceska-televize-cesky-rozhlas.A191107_145427_domaci_kop
- [9] SeznamZprávy: Dánsko záchranným balíčkem pomůže médiím, která přišla o inzerci
<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/dansko-zachrannym-balickem-pomuze-mediim-ktera-prisla-o-inzerci-97901>

